

บทที่ 4

ข้อพิจารณาทางกฎหมายของประเทศไทยต่อการนำกฎเกณฑ์การคุ้มครอง สิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมาบังคับใช้

ในอดีตที่ผ่านมาการทำสงครามของประเทศไทยนั้นได้กระทำเพื่อมุ่งที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้ามเป็นสำคัญ ดังปรากฏในตำราพิชัยสงครามของไทย ที่ได้กล่าวถึงกลยุทธ์ในการทำศึกสงคราม แต่เพียงอย่างเดียว โดยมีได้คำนึงถึงผลกระทบจากการสู้รบที่จะเกิดขึ้นตามมา ซึ่งรวมถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมด้วย ด้วยเหตุที่ว่าแนวความคิดในเรื่องของการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในภาวะสงครามยังไม่มีมีความสำคัญและยังมิได้รับความสนใจเนื่องจากในขณะนั้นเทคโนโลยีที่ใช้ในการทำสงคราม อย่างเช่นอาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ ยังมีอาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสภาพแวดล้อมได้ ตรงกันข้าม เมื่อเข้าสู่ยุคการทำสงครามสมัยใหม่ที่แต่ละประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้มีเทคโนโลยีทางการทหารอันทันสมัย ซึ่งนอกจากจะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำลายล้างต่อฝ่ายตรงข้ามแล้ว ยังส่งผลกระทบข้างเคียงต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้ ทำให้ในปัจจุบันนานาประเทศต่างเริ่มตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก จึงควรให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวด้วย ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรแสดงท่าทีในการให้ความสำคัญต่อการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธโดยการนำกฎเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศเข้ามาใช้

อย่างไรก็ตาม การที่จะนำกฎเกณฑ์ดังกล่าวมาบังคับใช้ภายในประเทศไทยนั้น มีความจำเป็นจะต้องพิจารณาถึงสถานะทางกฎหมายของกฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้ว่าจะมีผลผูกพันกับประเทศไทยในสถานะทางกฎหมายที่เป็นจารีตประเพณีหรือสนธิสัญญา และหากประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธแล้ว จะส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างไรบ้าง

4.1 สถานะทางกฎหมายของกฎเกณฑ์การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

เมื่อพิจารณาถึงผลผูกพันทางกฎหมายของกฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่มีต่อรัฐทั้งหลาย จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงสถานะทาง

กฎหมายของกฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้ ทั้งสถานะที่เป็นสนธิสัญญาที่จะมีผลผูกพันเฉพาะต่อรัฐที่เข้าเป็นภาคีเท่านั้น และสถานะที่เป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันต่อรัฐทั้งหมด

4.1.1 สถานะที่เป็นสนธิสัญญา

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า กฎเกณฑ์ของการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาชญากรรมได้ปรากฏอยู่ในสนธิสัญญาทางกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่สำคัญอยู่ 2 ฉบับก็คือ พิธีสารฉบับที่ 1 ค.ศ.1977 และอนุสัญญา ENMOD ซึ่งโดยลักษณะทั่วไปของสนธิสัญญาก็คือ ข้อตกลงทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือที่ทำด้วยวาจาที่มีหลายลักษณะอักษรที่ทำขึ้นระหว่างรัฐหรือระหว่างรัฐกับองค์การระหว่างประเทศภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ ส่วนลักษณะของสนธิสัญญาตามที่ได้นิยามไว้ในอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 (Vienna Convention on the Law of Treaties, 1969) ก็คือ ความตกลงระหว่างประเทศ (international agreement) ที่ทำขึ้นระหว่างรัฐเป็นลายลักษณ์อักษรและอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศไม่ว่าจะประกอบด้วยเอกสารฉบับเดียวหรือสองฉบับหรือมากกว่านั้นขึ้นไป และไม่ว่าจะเรียกชื่อเฉพาะว่าอย่างไรก็ตาม¹ ดังนั้นแล้วไม่ว่าจะเรียกพิธีสาร (protocol) หรืออนุสัญญา (convention) ก็ไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในแง่ของผลทางกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งย่อมมีความผูกพันต่อรัฐที่เป็นภาคีในสนธิสัญญาตามหลักทั่วไปที่ว่าสัญญาต้องเป็นสัญญา หรือสัญญาต้องได้รับการยอมรับและถือปฏิบัติซึ่งในภาษาลาตินเรียกว่า “pacta sunt servanda”

ดังนั้น หากประเทศไทยจะนำเอากฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมาบังคับใช้โดยการเข้าเป็นภาคีในพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD ก็จะต้องพิจารณาถึงพันธกรณีของกฎเกณฑ์ดังกล่าวในฐานะที่เป็นสนธิสัญญา ซึ่งจะมีผลผูกพันต่อประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีที่จะต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่อยู่ในพิธีสารและอนุสัญญาฉบับนี้

¹ Article 2(1)(a) of the Vienna Convention on the Law of Treaties 1969

“Treaty means an international agreement concluded between States in written form and governed by international law, whether embodied in a single instrument or in two or more related instruments and whatever its particular designation”

4.1.2 สถานะที่เป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ

ตามพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD ในฐานะที่เป็นสนธิสัญญาย่อมมีผลใช้บังคับกับรัฐที่เข้าเป็นภาคีในพิธีสารและอนุสัญญาเท่านั้น แต่ในส่วนของเนื้อหาสาระของพิธีสารและอนุสัญญาฉบับนี้ จะถือเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศซึ่งจะมีผลบังคับใช้เป็นการทั่วไปแก่ทุกรัฐหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับว่าเนื้อหาสาระดังกล่าวมีองค์ประกอบของจารีตประเพณีระหว่างประเทศหรือไม่

ธรรมเนียมศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้อธิบายถึงกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศว่าเป็น “ทางปฏิบัติทั่วไปอันเป็นที่ยอมรับว่าเป็นกฎหมาย” หลักอันเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายเห็นพ้องกันว่ากฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ คือ ทางปฏิบัติของรัฐ (usus) และความเชื่อว่าทางปฏิบัติดังกล่าวเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ ต้องห้าม หรืออนุญาตให้กระทำได้ ขึ้นอยู่กับลักษณะของกฎเกณฑ์นั้น ๆ ในเชิงกฎหมาย (opinio juris sive necessitatis) ขณะที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้มีคำวินิจฉัยในคดีไหล่ทวีป (Continental Shelf case) ว่า “หลักการอันเป็นที่ยอมรับอย่างแน่นอนเกี่ยวกับกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ คือ ในเบื้องต้นต้องพิจารณาว่ามีการปฏิบัติเกิดขึ้นจริงและมีความเชื่อว่าเป็นกฎหมาย (opinion juris) ของรัฐ”²

สำหรับทางปฏิบัติของรัฐ (usus or state practice) นั้นสามารถพิจารณาได้จากเหตุ 2 ประการ คือ ประการแรก ทางปฏิบัติเช่นใดถือได้ว่ามีผลต่อการก่อตัวของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ (การเลือกทางปฏิบัติของรัฐ) ประการที่สองทางปฏิบัติดังกล่าวได้ทำให้เกิดกฎเกณฑ์ของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศหรือไม่ (การประเมินทางปฏิบัติของรัฐ)³

การเลือกทางปฏิบัติของรัฐนั้น ทางปฏิบัติทางกายภาพและทางวาจาของรัฐล้วนมีผลต่อการก่อตัวของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ การกระทำทางกายภาพรวมถึง ความประพฤติในสนามรบ การใช้อาวุธบางประเภทและการปฏิบัติต่อบุคคลประเภทต่าง ๆ ในยามสงคราม การกระทำทางวาจานั้นรวมถึง คู่มือทางทหาร กฎหมายภายในประเทศ คำวินิจฉัยของศาลในประเทศ คำสั่งของกองทัพและกองกำลังรักษาความปลอดภัย การสื่อสารทางทหารระหว่างสงคราม การคัดค้านทางการทูต ความเห็นของที่ปรึกษากฎหมายซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความเห็น

² North Sea Continental Shelf cases (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta), ICJ Reports (1985)

³ J.-M. Henckaets, “Study on customary international humanitarian law,” *International Review of the Red Cross* 857 (March 2005): 179.

ของรัฐบาลเกี่ยวกับร่างสนธิสัญญาต่าง ๆ ความเห็นและกฎเกณฑ์ของฝ่ายบริหาร คำให้การต่อศาลระหว่างประเทศ ถ้อยคำที่กล่าวในเวทีระหว่างประเทศ จุดยืนของรัฐบาลเกี่ยวกับข้อมติที่ออกโดยองค์การระหว่างประเทศ บัญญัติต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานี้แสดงให้เห็นทางปฏิบัติของฝ่ายบริหารฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการของรัฐ ซึ่งมีผลต่อการก่อตัวของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ

ในสถานการณ์ประณามทางปฏิบัติของรัฐนั้น ทางปฏิบัติของรัฐจะต้องถูกนำมาประเมินว่า มีน้ำหนักและมาก (dense) เพียงพอที่จะถือได้ว่าเป็นการก่อตัวของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศหรือไม่ กฎหมายจารีตประเพณีจะเกิดขึ้นได้เมื่อทางปฏิบัติของรัฐเป็นไปในรูปแบบเดียวกันแพร่หลาย และต้องเป็นการปฏิบัติที่ถือได้ว่าเป็นการกระทำของรัฐด้วย อย่างไรก็ตาม ทางปฏิบัติที่กล่าวมาไม่จำเป็นต้องได้มีการยอมรับอย่างเป็นทางการ เพียงแต่มีการปฏิบัติโดยทั่วไปก็ถือว่าเพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีรัฐจำนวนขั้นต่ำเป็นเกณฑ์แต่อย่างใด เนื่องจากเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ในการที่จะกำหนดจำนวนรัฐขั้นต่ำเพียงใดอันจะถือได้ว่ามีลักษณะทั่วไป แต่สิ่งที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาคือ คุณภาพยิ่งกว่าปริมาณ กล่าวคือ นอกจากจำนวนของรัฐแล้วต้องพิจารณาด้วยว่ารัฐที่ปฏิบัติคือรัฐใด ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้วินิจฉัยในคดีไหลทวิปของทะเลเหนือว่าทางปฏิบัติของรัฐต้องรวมถึงรัฐซึ่งผลประโยชน์ของตนได้รับผลกระทบเป็นพิเศษด้วย ถ้ารัฐที่ได้รับผลกระทบเป็นพิเศษมีส่วนร่วมด้วย ก็ไม่จำเป็นต้องมีรัฐส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมด้วยอีก แต่รัฐส่วนใหญ่เหล่านั้นจะต้องไม่แสดงความเห็นต่อทางปฏิบัติของรัฐที่ได้รับผลกระทบเป็นพิเศษ และถ้ารัฐที่ได้รับผลกระทบเป็นพิเศษไม่ยอมรับทางปฏิบัติที่เกิดขึ้น ทางปฏิบัตินั้นก็ไม่สามารถก่อตัวขึ้นเป็นกฎเกณฑ์ของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศได้ แม้ว่าทางปฏิบัตินั้นจะไม่จำเป็นต้องมีการยอมรับอย่างเป็นทางการก็ตาม⁴

ภายใต้กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้น ใครจะเป็นผู้ได้รับผลกระทบเป็นพิเศษย่อมแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เช่น เกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อาวุธเลเซอร์ที่ทำให้ตาบอด ซึ่ง "รัฐที่ได้รับผลกระทบเป็นพิเศษ" คือรัฐที่กำลังพัฒนาอาวุธดังกล่าว แม้ว่ารัฐอื่น ๆ อาจได้รับผลร้ายจากการใช้อาวุธดังกล่าวก็ตาม ในทำนองเดียวกัน รัฐซึ่งประชากรต้องการความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเป็นรัฐที่ได้รับผลกระทบเป็นพิเศษ เช่นเดียวกับรัฐที่เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเช่นนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศโดยรวม รัฐที่มีส่วนร่วมในการสู้รบถือว่าเป็นรัฐที่ได้รับผลกระทบเป็นพิเศษ หากทางปฏิบัติของรัฐที่ถูกนำมาพิจารณานั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การสู้รบที่เกิดขึ้น

⁴ Ibid.

ส่วนองค์ประกอบความเชื่อว่าเป็นกฎหมายในการพิจารณาถึงความมีอยู่ของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ คือความเชื่อว่าการถือปฏิบัติกันโดยทั่วไปนั้นเป็นสิ่งถูกต้องอันควรได้รับการยอมรับว่าเป็นกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม การแยกแยะองค์ประกอบของทางปฏิบัติและความเชื่อทางกฎหมายเป็นสิ่งที่ทำได้ยากมากหรือเป็นเพียงเรื่องทฤษฎีเท่านั้น บ่อยครั้งที่การกระทำเดียวกันแสดงถึงทั้งทางปฏิบัติและความเชื่อทางกฎหมายพร้อมกัน อย่างเช่น คู่มีอทางทหารถือว่าเป็นทางปฏิบัติของรัฐและสะท้อนถึงความเชื่อทางกฎหมายของรัฐในขณะเดียวกันด้วย

ในส่วนความสัมพันธ์กับกฎหมายสนธิสัญญา กฎหมายสนธิสัญญามีส่วนเกี่ยวข้องในการพิจารณาถึงความมีอยู่ของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ เพราะสนธิสัญญามีส่วนสะท้อนให้เห็นมุมมองของรัฐเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศบางประเภท ข้อกำหนดของสนธิสัญญาบางฉบับอาจสะท้อนให้เห็นถึงกฎหมายจารีตประเพณีได้หากมีการปฏิบัติของรัฐตามข้อกำหนดนั้นอย่างเพียงพอ ซึ่งต้องรวมถึงรัฐที่ได้รับผลกระทบเป็นพิเศษด้วย

สำหรับสถานะการเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศของกฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนี้ แม้ว่าจะยังคงมีข้อถกเถียงอยู่เนื่องจากในความเห็นเชิงปรีกษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ค.ศ. 1996 ในคดีอาวุธนิวเคลียร์ได้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่มั่นใจของศาล ที่จะยืนยันการเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงแนวทางปฏิบัติของรัฐ ในปัจจุบันจะพบว่า กฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้ได้รับการยอมรับจากรัฐต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ดังปรากฏอยู่ในคู่มือทางทหารและกฎหมายภายในของรัฐหลายฉบับ อย่างเช่น แม้แต่ประเทศที่มีได้เป็นภาคีในพิธีสารฉบับที่ 1 อย่างสหรัฐอเมริกายังได้เห็นถึงความสำคัญของการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในภาวะสงคราม ดังที่กล่าวไว้ใน Operational Law Handbook นอกจากนี้ยังปรากฏจากคำยืนยันในมติของคณะมนตรีความมั่นคงในกรณีที่ยกเลิกปล่อยน้ำมันลงในทะเลของคูเวตว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายในเรื่องนี้ และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติเองในการทำประมวลกฎหมายระหว่างประเทศก็ได้ถือว่าการทำความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นความผิดร้ายแรงที่รัฐต้องรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศด้วย⁵ นอกจากนี้ โดยที่ลักษณะของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมิได้เป็นเป้าหมายทางทหารโดยตัวของมันเองแต่นำจะถือเป็นทรัพย์สินของพลเรือนซึ่งจะต้องได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษ ดังนั้น ตาม

⁵ จตุรงค์ ธีระวัฒน์, กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ, 2550), หน้า 226.

หลักในเรื่องการแบ่งแยกระหว่างพลเรือนและพลรบซึ่งเป็นหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ การโจมตีจึงมีอาจกระทำต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น ถึงแม้ว่ากฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามพิธีสารฉบับที่ 1 นี้จะยังไม่มีข้อความชัดเจนว่าเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศแล้วหรือไม่ แต่จากความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวทางปฏิบัติของรัฐที่ผ่านมาทำให้เชื่อได้ว่ากฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้อาจมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศได้ในที่สุดซึ่งย่อมมีผลผูกพันต่อรัฐทุกรัฐรวมทั้งประเทศไทยด้วย

ส่วนกฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมจากการใช้เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมตามอนุสัญญา ENMOD นั้น เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบการเกิดขึ้นของจารีตประเพณีระหว่างประเทศแล้วจะพบว่า กฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้ยังมีได้มีทางปฏิบัติจากรัฐอย่างมากเพียงพอ ดังจะเห็นได้จากจำนวนของรัฐที่เข้าเป็นภาคีในอนุสัญญารวมถึงการยอมรับจากรัฐผ่านทางแนวปฏิบัติแห่งรัฐ (national practice) ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคู่มือทางทหารหรือกฎหมายภายใน⁶ เนื่องจากการนำสิ่งแวดล้อมมาดัดแปลงเพื่อใช้เป็นอาวุธในการสู้รบกันยังมีได้เป็นที่แพร่หลายในนานาประเทศมากนัก ดังนั้น กฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามอนุสัญญาดังกล่าวจึงยังมีได้มีสถานะเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศแต่อย่างใด

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่ากฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศนั้นมีสถานะทางกฎหมายที่เป็นสนธิสัญญาและอาจมีสถานะเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ซึ่งสำหรับจารีตประเพณีระหว่างประเทศนั้นย่อมมีผลผูกพันต่อรัฐโดยเฉพาะฝ่ายบริหารทันทีโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการรับรองหรือต้องอนุมัติการให้เป็นกฎหมายภายในเสียก่อน อย่างไรก็ตาม หากกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศจะเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายภายในของไทยได้ก็คงต้องมีการออกกฎหมายขึ้นมารองรับจารีตประเพณีระหว่างประเทศดังกล่าว ดังนั้นจึงไม่ได้หมายความว่ากฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศจะเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายภายในโดยอัตโนมัติ ส่วนสนธิสัญญาย่อมมีผลผูกพันเฉพาะรัฐที่เป็นภาคีเท่านั้น

⁶ Jean – Marie Henckaerts and Louise Doswald – Beck, Customary international humanitarian law Volume II : Practice (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), pp. 904 – 907.

นอกเหนือจากการพิจารณาถึงสถานะของกฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศแล้ว สิ่งที่จะต้องศึกษาต่อมาก็คือข้อพิจารณาในด้านต่าง ๆ สำหรับการเข้าเป็นภาคีในพิธีสารและอนุสัญญา ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

4.2 การเข้าเป็นภาคีพิธีสารฉบับที่ 1 ค.ศ. 1977 และอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมในทางทหารหรือในทางที่เป็นปรักษ์อื่นใด ค.ศ. 1976

ในการเข้าเป็นภาคีพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD นี้ สิ่งที่ประเทศไทยจำเป็นต้องพิจารณาถึงก็คือ กฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อม กระบวนการทางกฎหมายต่อการเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญา และที่สำคัญก็คือผลกระทบทางกฎหมายจากการเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญา

4.2.1 กฎหมายภายในของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

การจะนำกฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศมาบังคับใช้โดยการพิจารณาเข้าเป็นภาคีในพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD สิ่งที่ต้องคำนึงถึงก่อนก็คือประเทศไทยมีกฎหมายที่รองรับต่อพันธกรณีในการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามพิธีสารและอนุสัญญาดังกล่าวหรือไม่ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าประเทศไทยยังมิได้มีการศึกษาหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธเลย อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

(1) กฎหมายว่าด้วยนโยบายแห่งรัฐในการจัดระเบียบสิ่งแวดล้อม

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายของรัฐในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมก็คือรัฐธรรมนูญ ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กล่าวถึงนโยบายของรัฐไว้ในมาตรา 85 ว่ารัฐต้องดำเนินนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

“(5) ส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน”

ดังนั้น รัฐต้องมีหน้าที่ในการดำเนินการใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมายหรือริเริ่มกิจกรรมหรือแผนงานที่เป็นการส่งเสริมแนวนโยบายดังกล่าวต่อไป

(2) กฎหมายว่าด้วยการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

ในการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมแห่งชาตินั้น กฎหมายที่เกี่ยวข้องก็คือ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ ถือได้ว่าเป็นกฎหมายแม่บทที่ใช้ในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน กล่าวคือ มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้าน ครอบคลุมถึงการจัดการปัญหามลพิษทุกรูปแบบและสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังได้มีการนำหลักการใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น หลักผู้ก่อมลพิษต้องจ่าย การยอมรับบทบาทของประชาชนและองค์การพัฒนาเอกชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อม และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นต้น รวมทั้งหลักการที่สำคัญอีกหลายประการดังที่ปรากฏในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัตินี้ ดังต่อไปนี้

- 1) ส่งเสริมประชาชนและองค์กรเอกชนให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- 2) จัดระบบการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามหลักการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- 3) กำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และราชการส่วนท้องถิ่นให้เกิดการประสานงาน และมีหน้าที่ร่วมกันในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและกำหนดแนวทางปฏิบัติในส่วนที่ไม่มีหน่วยงานได้รับผิดชอบโดยตรง
- 4) กำหนดมาตรการควบคุมมลพิษด้วยการจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสีย และเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหเกี่ยวกับมลพิษ
- 5) กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดมลพิษให้เป็นไปโดยชัดเจน
- 6) กำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมด้านกองทุนและความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการจูงใจให้มีการยอมรับที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

จากที่กล่าวมาข้างต้น พระราชบัญญัตินี้จึงถือเป็นกฎหมายหลักที่กำหนดแนวนโยบายของชาติในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประสานงานระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งยังได้กำหนดองค์กรระดับชาติขึ้นซึ่งก็คือ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

(3) กฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

กฎหมายในกลุ่มนี้เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดสรรการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลัก โดยมีมาตรการในการให้ความคุ้มครองทรัพยากรเหล่านั้นไปด้วย ซึ่งประเทศไทยได้มีการประกาศใช้กฎหมายประเภทนี้มาเป็นเวลานานแล้ว กฎหมายในกลุ่มนี้สามารถจัดแบ่งตามประเภทของทรัพยากรที่ได้รับความคุ้มครองได้หลายประเภท ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 เป็นต้น

(4) กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบทางแพ่งและอาญาจากปัญหาสิ่งแวดล้อม

กฎหมายในกลุ่มนี้เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักการความรับผิดชอบและการชดเชยค่าเสียหายในทางแพ่งจากผู้ที่สร้างปัญหาให้กับสิ่งแวดล้อม และบทลงโทษทางอาญาต่อผู้ที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างของกฎหมายในกลุ่มนี้ได้แก่ พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายอาญา เป็นต้น

ประเด็นที่จะต้องมีการพิจารณาถึงก็คือว่ากฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้จะสามารถนำมาบังคับใช้ในช่วงที่มีสงครามหรือข้อพิพาททางอาวุธเกิดขึ้นได้หรือไม่ ซึ่งเมื่อศึกษาและวิเคราะห์แล้วจะเห็นว่ากฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่กล่าวถึงมิได้มีบทบัญญัติใดที่ให้ระงับหรือยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายในช่วงที่มีข้อพิพาททางอาวุธเกิดขึ้น ดังนั้นโดยหลักแล้วบทบัญญัติของกฎหมายเหล่านี้จึงยังคงมีผลบังคับใช้ต่อไป ยกเว้นแต่จะได้มีการอาศัยอำนาจตามกฎหมายบางฉบับ อย่างเช่น กฎอัยการศึก เพื่อกระทำการใด ๆ ที่อาจเป็นการขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายเหล่านี้ก็ได้

นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น สิ่งสำคัญต่อมาที่ควรจะต้องพิจารณาถึงสำหรับการเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาใด ๆ ก็คือ กระบวนการทางกฎหมายของประเทศไทยต่อการเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญา ซึ่งจะต้องพิจารณาในส่วนของกฎเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎเกณฑ์ตามที่ได้บัญญัติไว้ในสนธิสัญญาฉบับนั้น ๆ ดังจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

4.2.2 กระบวนการทางกฎหมายของประเทศไทยต่อการเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญา

(1) การเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาตามกฎหมายเกณฑ์ในมาตรา 190 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 นั้นได้มีการบัญญัติถึงกฎหมายเกณฑ์การเข้าทำสนธิสัญญาไว้ในมาตรา 190 ซึ่งได้กล่าวว่า

“พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้าและการลงทุนหรืองบประมาณของประเทศ อย่างมีนัยสำคัญ ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ในการนี้รัฐสภาจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องดังกล่าว

ก่อนการดำเนินการเพื่อทำหนังสือสัญญากับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศตามวรรคสอง คณะรัฐมนตรีต้องให้ข้อมูลและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และต้องชี้แจงต่อรัฐสภาเกี่ยวกับหนังสือสัญญานั้น ในการนี้ให้คณะรัฐมนตรีเสนอกรอบการเจรจาต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบด้วย

เมื่อลงนามในหนังสือสัญญาตามวรรคสองแล้ว ก่อนที่จะแสดงเจตนาให้มีผลผูกพัน คณะรัฐมนตรีต้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึงรายละเอียดของหนังสือสัญญานั้น และในกรณีที่การปฏิบัติตามหนังสือสัญญาดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนหรือผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบนั้นอย่างรวดเร็วเหมาะสม และเป็นธรรม

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการกำหนดขั้นตอนและวิธีการจัดทำหนังสือสัญญาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวางหรือมีผลผูกพันด้านการค้า หรือการลงทุนอย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญาดังกล่าวโดยคำนึงถึงความเป็นธรรมระหว่างผู้ที่ได้ประโยชน์กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญานั้นและประชาชนทั่วไป

ในกรณีที่มีปัญหาตามวรรคสอง ให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะวินิจฉัย โดยให้นำบทบัญญัติตามมาตรา 154(1) มาใช้บังคับกับการเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยอนุโลม"

การจัดทำสนธิสัญญาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในมาตรา 190 นี้มีข้อที่ควรพิจารณาก็คือ

ความหมายของคำว่า "หนังสือสัญญา"

เมื่อศึกษาถึงรัฐธรรมนูญไทย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 จนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พบว่ามีการใช้คำว่า "หนังสือสัญญา (compact)" และไม่เคยใช้คำว่า "สนธิสัญญา (treaty)" ที่เป็นเช่นนี้เพราะคำว่า "หนังสือสัญญา" จะหมายรวมถึงความตกลงระหว่างประเทศทุกรูปแบบ เช่น สนธิสัญญา (treaty) อนุสัญญา (convention) ความตกลง (agreement) พิธีสาร (protocol) เป็นต้น ในกรณีนี้ ความตกลงที่ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดในทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะเรียกว่า compact ซึ่งหมายถึงหนังสือสัญญา ตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ⁷ ซึ่งเหตุที่รัฐธรรมนูญทุกฉบับใช้ คำว่า "หนังสือสัญญา" ก็เพื่อจำกัดเพียงสนธิสัญญาที่สร้างขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น จะไม่รวมถึงความตกลงระหว่างประเทศที่มีได้ทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรด้วย

จึงสรุปได้ว่า คำว่า หนังสือสัญญา แม้จะมีได้บัญญัติความหมายไว้ในรัฐธรรมนูญแต่ก็อาจกล่าวได้ว่า หนังสือสัญญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 190 มีความหมายครอบคลุมไปถึงความตกลงทุกประเภทที่ประเทศไทยทำขึ้นกับนานาประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศ และหนังสือดังกล่าวต้องมีลักษณะเป็นสัญญาที่สร้างขึ้นเป็นหนังสือ และเป็นสัญญาที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ⁸

หลักเกณฑ์ของหนังสือสัญญาที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา

ตามมาตรา 190 วรรค 2 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 การจัดทำสนธิสัญญาใดที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภานั้น มีลักษณะดังนี้คือ

⁷ วิษณุ เครืองาม, การใช้กฎหมายระหว่างประเทศในระบบกฎหมายภายในของไทย, รายงานผลการวิจัย ทูนิจวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 168.

⁸ ขวัญนที ศรีสุขวัฒนา, "พิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ. 1949 ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 ค.ศ. 1977 และปัญหาการเข้าเป็นภาคีของประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 106.

- (1) หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย
- (2) หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ
- (3) หนังสือสัญญาที่จะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา
- (4) หนังสือสัญญาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง
- (5) หนังสือสัญญาที่มีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ

ซึ่งตามหนังสือสัญญาในข้อ 4 และข้อ 5 นี้ในปัจจุบันได้มีความพยายามที่จะจัดทำร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดทำหนังสือสัญญาที่มีผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้าหรือการลงทุน อย่างมีนัยสำคัญ⁹

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า หนังสือสัญญาที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้มีลักษณะที่แตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 อยู่มากพอสมควร ซึ่งตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 มาตรา 224 วรรคสองได้บัญญัติว่า หนังสือสัญญาใดที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ก็คือ หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอำนาจแห่งรัฐ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา

มีข้อที่น่าสังเกตว่า ตามมาตรา 190 วรรค 2 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มิได้กล่าวถึงหนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจรัฐไว้เหมือนในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ซึ่งในชั้นยกร่าง ผู้ร่างคงเข้าใจว่าอาณาเขตของรัฐนั้นหมายความรวมถึงเขตอำนาจแห่งรัฐด้วย ดังนั้นหนังสือสัญญาใดที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ ก็ถือว่าเป็นหนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจแห่งรัฐด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ยังได้กำหนดขั้นตอนก่อนการดำเนินการเพื่อทำหนังสือสัญญากับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งคณะรัฐมนตรีต้องให้ข้อมูลและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อน ซึ่งเป็นบทบัญญัติใหม่ที่เพิ่มเติมขึ้นมาจากรัฐธรรมนูญ

⁹ ข้อมูลสรุป การพัฒนากฎหมายของกระทรวงการต่างประเทศ [Online] Available from: <http://www.mfa.go.th/web/2731.php> [2008, May 13]

ฉบับก่อน ๆ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดทำหนังสือสัญญาใด ๆ ได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด

การจัดทำสนธิสัญญาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้ นับได้ว่ามีรายละเอียดและขั้นตอนที่เพิ่มเติมเข้ามามากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า การเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาฉบับใด ๆ ในปัจจุบันนี้ถือเป็นเรื่องสำคัญที่ควรจะต้องมีการพิจารณาให้ละเอียดรอบคอบเสียก่อนที่จะตัดสินใจเข้าเป็นภาคีต่อไป

เมื่อพิจารณาถึงพิธีสารฉบับที่ 1 ค.ศ.1977 และอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมในทางทหารหรือในทางที่เป็นปรปักษ์อื่นใด ค.ศ.1976 แล้วจะเห็นว่าหนังสือสัญญาทั้งสองฉบับดังกล่าวมิได้มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตของไทยหรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ รวมทั้งมิได้เป็นหนังสือสัญญาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวางและมิได้มีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศไทยยังมิได้มีกฎหมายภายในใด ๆ ที่จะสามารถรองรับต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีในพิธีสารและอนุสัญญาฉบับนี้ได้ จึงทำให้การเข้าเป็นภาคีในตราสารดังกล่าวอาจมีความจำเป็นที่จะต้องตรากฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ขึ้นมาอนุวัติการตามพิธีสารและอนุสัญญา ซึ่งหากมีการตรากฎหมายออกมาในรูปของพระราชบัญญัติ ก็จะทำให้การเข้าเป็นภาคีนี้จะต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาเสียก่อน

(2) การให้ความยินยอมเพื่อผูกพันตามสนธิสัญญา

ในการเข้าเป็นภาคีในพิธีสารฉบับที่ 1 นี้ เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีได้ลงนามในพิธีสารมาก่อน ดังนั้นการเข้าเป็นภาคีจึงกระทำได้ด้วยวิธีการภาคยานุวัติ (accession , adhesion) ซึ่งมีผลตามกฎหมายระหว่างประเทศเช่นเดียวกับการให้สัตยาบัน (ratification) แต่มีความแตกต่างกันในส่วนของขั้นตอน กล่าวคือ การภาคยานุวัติจะใช้ในกรณีที่รัฐซึ่งให้ความยินยอมของตนเพื่อผูกพันตามสนธิสัญญานั้นมิได้เข้าร่วมในการเจรจาจัดทำสนธิสัญญาและมิได้ลงนามในสนธิสัญญามาก่อน แต่ได้ให้ความยินยอมเพื่อผูกพันตามสนธิสัญญาเมื่อสนธิสัญญานั้นเปิดโอกาสให้รัฐซึ่งมิได้เข้าร่วมในการเจรจาจัดทำสนธิสัญญาหรือมิได้ลงนามในสนธิสัญญาจนพ้นกำหนดเวลาที่จะเข้าร่วมได้ตามปกติแล้ว สามารถให้ความยินยอมเพื่อผูกพันตามสนธิสัญญา ซึ่งกระทำได้ด้วยการแสดงเจตจำนงโดยการประกาศฝ่ายเดียว (unilateral declaration) ตามบทบัญญัติของสนธิสัญญาที่กำหนดไว้ ซึ่งการภาคยานุวัตินี้ปกติจะทำได้ก็ต่อเมื่อได้ผ่านความ

เห็นชอบตามกฎหมายภายในของรัฐนั้นแล้ว อย่างเช่น ในกฎหมายไทยก็ต้องผ่านกระบวนการเห็นชอบตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเสียก่อน¹⁰

ตามพิธีสารฉบับนี้ได้กำหนดให้ภาคยานุวัติสารนั้นจะต้องส่งมอบให้แก่คณะมนตรีสหพันธ์สวิสซึ่งเป็นผู้เก็บรักษา (depository) อนุสัญญาเจนีวา¹¹ ซึ่งพิธีสารฉบับนี้จะมีผลบังคับใช้ 6 เดือนภายหลังจากที่ได้มีการส่งมอบภาคยานุวัติสารเป็นจำนวน 2 ฉบับแล้ว และสำหรับภาคีของอนุสัญญาเจนีวา ภายหลังจากที่ได้ภาคยานุวัติพิธีสารฉบับนี้แล้ว พิธีสารจะมีผลบังคับใช้ 6 เดือนหลังจากที่ได้มีการส่งมอบภาคยานุวัติสารโดยภาคีนั้น¹²

ในส่วนอนุสัญญา ENMOD นั้น การเข้าเป็นภาคีของประเทศไทยจะกระทำได้โดยใช้วิธีการภาคยานุวัติเช่นเดียวกัน ซึ่งตามบทบัญญัติของอนุสัญญา ENMOD จะเปิดให้ทุกรัฐเข้าร่วมลงนาม และสำหรับรัฐใดซึ่งไม่ได้ลงนามในอนุสัญญาก่อนที่อนุสัญญาจะมีผลบังคับใช้ อาจเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาได้ไม่ว่าเวลาใด ๆ โดยภาคยานุวัติสารนั้นจะต้องส่งมอบให้แก่เลขาธิการแห่งสหประชาชาติ ส่วนรัฐใดซึ่งได้ส่งมอบภาคยานุวัติสารภายหลังจากที่อนุสัญญาฉบับนี้มีผลบังคับใช้แล้ว อนุสัญญาดังกล่าวจะมีผลบังคับใช้ในวันที่มีการส่งมอบภาคยานุวัติสารของรัฐเหล่านั้น¹³

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นถึงกระบวนการในการเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาใด ๆ ของประเทศไทย ซึ่งจะต้องดำเนินการให้ความเห็นชอบตามกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และขั้นตอนการให้ความยินยอมเพื่อเข้าเป็นภาคีตามกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึงกฎหมายเฉพาะตามที่ได้บัญญัติไว้ในพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD อย่างไรก็ตาม การที่จะตกลงเข้าเป็นภาคีในตราสารดังกล่าว ก็จำเป็นจะต้องศึกษาวิเคราะห์ถึงผลกระทบของประเทศไทยจากการเข้าเป็นภาคีในพิธีสารและอนุสัญญาเหล่านี้เสียก่อน โดยเฉพาะผลกระทบทางด้านกฎหมาย และพันธกรณีทางกฎหมายต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาเข้าเป็นภาคีของประเทศไทยต่อไป

¹⁰ ประสิทธิ์ เอกบุตร, กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม 1 สนธิสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544), หน้า 138.

¹¹ Article 94 of Additional Protocol I 1977

¹² Article 95 of Additional Protocol I 1977

¹³ Article 9 of the ENMOD Convention 1976

4.2.3 ผลกระทบของประเทศไทยจากการเข้าเป็นภาคีในพิธีสารฉบับที่ 1 ค.ศ. 1977 ในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมในทางทหารหรือในทางที่เป็นปรักภัยอื่นใด ค.ศ. 1976

(1) ผลกระทบทางด้านกฎหมาย

สนธิสัญญาที่ได้ทำถูกต้องและครบถ้วนตามกระบวนการของกฎหมายระหว่างประเทศแล้ว ย่อมเป็นป่อเกิดประการหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศตามธรรมเนียมแห่งศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของคู่สัญญาที่เป็นภาคีฝ่ายในสนธิสัญญานั้น ๆ การที่จะนำเอาสนธิสัญญาซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศมาใช้บังคับ (implement) ภายในประเทศไทยนั้น ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน มีวิธีการใช้บังคับดังนี้¹⁴

1. การใช้บังคับโดยไม่มีประกาศเป็นทางการ กรณีนี้ได้แก่ หนังสือสัญญาฉบับ ความตกลงระหว่างประเทศซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับพลเมือง หรือการทำสนธิสัญญาแบบย่อ เป็นต้น

2. การใช้บังคับโดยมีประกาศพระบรมราชโองการให้ทราบทั่วกันหรือประกาศให้ใช้บังคับ สัญญานั้น ตัวอย่างเช่น ประกาศเรื่องอินเดียเข้าเป็นภาคีแห่งอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการปฏิบัติการตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศร่วมกับกรุงสยาม พ.ศ. 2480, ประกาศใช้สนธิสัญญาและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2511 และประกาศใช้อนุสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ประสบภัยสงคราม ลงวันที่ 25 ก.ค. พ.ศ. 2498

3. การบังคับโดยมีการตราพระราชบัญญัติดำเนินการให้เป็นไปตามความที่ตกลงในหนังสือสัญญา ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินงานขององค์การสหประชาชาติและทบวงการชำนัญพิเศษแห่งสหประชาชาติในประเทศไทย พ.ศ. 2498 เป็นต้น

ซึ่งในการใช้บังคับโดยมีการตราพระราชบัญญัติเพื่ออนุวัติการสนธิสัญญาเท่านั้นที่จะถือว่ามีลักษณะเป็นกฎหมายอย่างแท้จริง ที่จะทำให้กฎหมายระหว่างประเทศนั้นเป็นกฎหมายภายในอันใช้บังคับแก่เอกชนได้ ดังที่ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม ได้อธิบายว่า¹⁵

¹⁴ วิษณุ เครืองาม, การใช้กฎหมายระหว่างประเทศในระบบกฎหมายภายในของไทย, หน้า 136 – 138.

¹⁵ ไพโรจน์ ชัยนาม, สถาบันการเมืองและรัฐธรรมนูญของต่างประเทศกับระบอบการปกครองของไทย (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515), หน้า 250.

“ศาลยุติธรรมของเราไม่ได้เคยถือว่า หนังสือสัญญาระหว่างประเทศเป็นกฎหมาย ถ้าจะใช้บังคับเป็นอย่างกฎหมายได้ ก็ต้องมีการออกกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามหนังสือสัญญานั้นเสียก่อน ฉะนั้น จึงอนุมานได้ว่า เราถือว่าหนังสือสัญญาระหว่างประเทศเป็นเรื่องผูกพันระหว่างรัฐต่อรัฐเท่านั้น ถ้าจะใช้บังคับแก่พลเมืองก็ต้องออกกฎหมายภายในมาสนับสนุน”

ด้วยเหตุนี้เอง ถ้าถือตามคำอธิบายที่ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม ได้กล่าวไว้ ย่อมทำให้ได้หลักว่า

ก. ศาลยุติธรรมของไทยจะไม่ใช้สนธิสัญญาและความตกลงระหว่างประเทศบังคับแก่คดีใดๆว่าเป็นกฎหมายภายใน เว้นแต่จะได้มีการใช้หนังสือสัญญาเหล่านั้นอย่างกฎหมายภายในแล้ว เช่น มีการตราพระราชบัญญัติครอบคลุมถึง หรืออนุวัติการให้เป็นไปตามหนังสือนั้น

ข. อย่างไรก็ตาม บรรดาหนังสือสัญญาทั้งหลายย่อมผูกพันรัฐบาลไทยในฐานะคู่สัญญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะมียุติการใช้หนังสือสัญญาเหล่านั้นโดยวิธีใดก็ตาม

ค. ถ้าสนธิสัญญามีข้อความขัดแย้งกับกฎหมายภายในของไทย ไม่ว่าจะเป็กฎหมายภายในที่ออกมาก่อนหรือหลังสนธิสัญญานั้น ศาลไทยย่อมใช้กฎหมายภายในบังคับเสมอ เว้นแต่สนธิสัญญานั้นจะมีสภาพเป็นกฎหมายภายในของไทยแล้ว ในกรณีเช่นนี้ต้องถือหลักว่ากฎหมายฉบับหลังย่อมยกเลิกกฎหมายฉบับก่อนในส่วนที่ขัดหรือแย้งกัน

ง. การออกกฎหมายภายในให้ขัดหรือแย้งสนธิสัญญา ย่อมทำให้รัฐบาลไทยต้องรับผิดชอบต่อประเทศคู่สัญญาเสมอ ข้อนี้เองที่ทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งอธิบายว่า¹⁶

“การที่ต้องตรากฎหมายอนุวัติการตามสนธิสัญญานั้น ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยยึดถือทฤษฎีที่ว่า สนธิสัญญาไม่มีผลเป็นกฎหมายภายใน (Dualistic Doctrine) จะมีผลผูกพันก็แต่รัฐหรือฝ่ายบริหารเท่านั้น หากมีผลบังคับโดยตรงแก่ประชาชนไม่ จนกว่าจะได้ตราเป็นกฎหมายบังคับการให้เป็นไปตามสนธิสัญญานั้น ๆ ซึ่งตรงกันข้ามกับทฤษฎี Monistic Doctrine”

ดังนั้น เมื่อมีการเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาใด ๆ การเตรียมการทางด้านนิติบัญญัติจึงถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ ดังนั้นก่อนการลงนามหรือให้สัตยาบัน ควรมีการทบทวนว่ามีกฎหมายส่วนใดบ้างที่จะมีผลต่อการปฏิบัติตามสนธิสัญญา ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่มี

¹⁶ ประจิดต์ ไรจนพฤกษ์, “การทำสนธิสัญญาภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน,” *สวนธรรม* 19 (2512):

อยู่เดิมหรือต้องบัญญัติกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ขึ้นมาใหม่เพื่อรองรับกับการปฏิบัติตามพันธกรณีของสนธิสัญญาดังกล่าว

(1.1) การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายภายในของประเทศไทยที่อาจได้รับผลกระทบจากกฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในพิธีสารฉบับที่ 1 ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงคือ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 พระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พ.ศ.2484 และ พระราชบัญญัติการเกณฑ์ช่วยราชการทหาร พ.ศ.2530

1) พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457

พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก เป็นกฎหมายซึ่งมีเงื่อนไขในการประกาศใช้คือ เวลาจำเป็นเพื่อรักษาความเรียบร้อย ปราศจากภัยซึ่งจะมีมาจากภายนอกหรือภายในราชอาณาจักร ซึ่งหมายรวมถึงสงครามหรือกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธด้วย¹⁷

เมื่อมีการประกาศใช้กฎอัยการศึกจะทำให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจในการตรวจค้นเกณฑ์ ห้าม ยึด เข้าอาศัย ทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงสถานที่¹⁸ ซึ่งการทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงสถานที่นั้นอาจเกิดขึ้นเมื่อการสงครามหรือรบสู้่นั้นเป็นรองต่อราชศัตรู เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจที่จะเผาบ้านและสิ่งซึ่งเห็นว่าจะเป็นกำลังแก่ราชศัตรู หรือถ้าแม้ว่าสิ่งใด ๆ อยู่ในที่ซึ่งกีดกันการสู้รบก็ทำลายได้ทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังมีอำนาจที่จะสร้างที่มั่น หรือดัดแปลงภูมิประเทศหรือหมู่บ้าน เมืองสำหรับการต่อสู้อาณัติ หรือเตรียมการป้องกันรักษา ตามความเห็นชอบของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้ทุกอย่าง¹⁹ ตามข้อบทดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า

1) คำว่า “สถานที่” มิได้ให้คำจำกัดความว่าหมายถึงสถานที่ใดบ้าง ซึ่งอาจจะหมายความรวมถึงสถานที่ที่เป็นเขตอนุรักษ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ อย่างเช่น เขตอุทยานแห่งชาติหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าด้วย

¹⁷ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 พ.ศ. 2502, มาตรา 2 , มาตรา 4

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 8

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 14

2) อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารตามกฎหมายการศึกษาโดยทั่วไป คือ การตรวจค้น เถณฑ์ ห้าม ยึด เข้าอาศัย ทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงสถานที่ โดยเฉพาะการทำลายนี้อาจใช้วิธีการหรือ บังคับใด ๆ ซึ่งสร้างความเสียหายให้กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้ หรือการเปลี่ยนแปลง สถานที่ใด ๆ อย่างเช่นการเปลี่ยนแปลงสถานที่ที่เป็นเขตอนุรักษ์ทางธรรมชาติให้กลายเป็นฐาน ที่มั่นทางทหาร ซึ่งจะทำให้สถานที่ดังกล่าวตกเป็นเป้าหมายทางทหาร (military objectives) และ อาจถูกโจมตีได้เช่นกัน

3) ในกรณีที่เป็นรองศัตรู เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารก็มีอำนาจที่จะเผาสถานที่และสิ่งซึ่งเห็นว่าจะ เป็นกำลังแก่ศัตรู รวมทั้งทำลายสิ่งใด ๆ ที่อยู่ในที่ซึ่งกีดกันการสู้รบ ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจส่งผล ให้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้รับความเสียหายด้วย

4) เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจที่จะสร้างที่มั่น หรือดัดแปลงภูมิประเทศหรือหมู่บ้าน เมือง สำหรับการต่อสู้กับศัตรู ซึ่งการดัดแปลงภูมิประเทศดังกล่าว อาจมีการทำลายสิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติได้

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่ากฎหมายนี้มีได้วางกรอบที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครอง สิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจน ตามที่บัญญัติไว้ในพิธีสารฉบับที่ 1 เนื่องจากพันธกรณีตามพิธีสารได้ กำหนดให้ต้องมีการดูแลเพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติโดยห้ามมิให้ใช้วิธีการหรือบังคับ ทางการสงครามใด ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง เป็นระยะเวลา ยาวนาน และรุนแรง แต่พระราชบัญญัติกฎหมายการศึกษาฉบับนี้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ทางทหารในการ ทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงสถานที่ใด ๆ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัตินี้ให้สอดคล้องกับพันธกรณีใน พิธีสาร ซึ่งอาจกระทำได้โดยการออกข้อบังคับตามความในกฎหมายการศึกษา โดยอาศัยอำนาจตาม ความในมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัตินี้ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ในเวลาปกติสงบศึก เจ้ากระทรวงซึ่งบังคับบัญชาทหารมีอำนาจตรากฎเสนาบดีขึ้น สำหรับบรรยายข้อความ เพื่อให้มีความสะดวก และเรียบร้อยในเวลาที่จะใช้กฎหมายการศึกษาได้ตาม สมควร ส่วนในเวลาสงครามหรือจลาจล แม่ทัพใหญ่หรือแม่ทัพรองมีอำนาจออกข้อบังคับบรรยาย ความเพิ่มเติมให้การดำเนินไปตามความประสงค์ของกฎหมายการศึกษานี้ และเมื่อได้ประกาศกฎ เสนาบดี หรือข้อบังคับของแม่ทัพในทางราชการแล้ว ให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพระราชบัญญัตินี้”

ซึ่งตามข้อบังคับดังกล่าวอาจกำหนดให้การดำเนินการตามบทบัญญัติในมาตรา 8 หรือ มาตรา 14 จะต้องคำนึงถึงความสำคัญของการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และในการดำเนินการ

นั้นหากก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง เป็นระยะเวลายาวนาน และรุนแรงแล้วก็มีโอกาสทำได้

2) พระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พ.ศ. 2484

พระราชบัญญัตินี้ ได้กำหนดให้ประชาชนชาวไทยทั้งหมด มีหน้าที่ต้องปฏิบัติในทุก ๆ ทางที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยและที่ขัดต่อประโยชน์ของประเทศที่ทำการรบในประเทศไทย นอกจากนี้ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ คนไทยทุกคนต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายอื่นที่กำหนดไว้อีกด้วย²⁰

ตามข้อบทดังกล่าวนี้ ได้กำหนดให้ประชาชนชาวไทยซึ่งถือว่ามีสถานะเป็นพลเรือน จะต้อง มีหน้าที่ในการปฏิบัติในทุก ๆ ทางที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทย ซึ่งคำว่าทุก ๆ ทางที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศไทยนั้น ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้มิได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไรบ้าง คำว่าทุก ๆ ทางจึงน่าจะหมายถึง ไม่ว่าจะการกระทำนั้น ๆ จะมีลักษณะใดก็ตาม ประชาชนชาวไทยจะต้องมีหน้าที่ในการปฏิบัติ ซึ่งบางครั้งการปฏิบัตินั้นอาจเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อกฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามพิธีสารก็ได้

นอกจากนี้ คนไทยทุกคนยังมีหน้าที่ต้องทำการต่อต้านเข้าศึกทุกวิถีทางด้วยกำลัง อาวุธ กำลังทรัพย์ หรือกำลังอื่นใดตามคำสั่งของราชการ แต่เมื่อตกอยู่ในฐานะที่ไม่สามารถทราบคำสั่งของราชการได้ ก็ต้องจัดการต่อต้านต่อไปตามวิถีทางที่ทำได้จนถึงที่สุด ถ้าไม่สามารถต่อต้านไว้ได้ ให้ทำการขัดขวางหรือก่ออุปสรรคต่าง ๆ เพื่อมิให้เข้าศึกได้รับความสะดวก และให้ทำลายเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องอุปโภค เครื่องบริโภค บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สัตว์พาหนะ และสิ่งของต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นของตน ของผู้อื่นหรือของราชการอันจะอำนวยความสะดวกให้แก่เข้าศึกนั้นเสียให้สิ้น²¹

การที่บทบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดให้คนไทยทุกคนต้องทำการต่อต้านเข้าศึกทุกวิถีทาง ด้วยกำลังอาวุธ กำลังทรัพย์ หรือกำลังอื่นใดตามคำสั่งของราชการ และหากอยู่ในฐานะที่ไม่สามารถทราบคำสั่งของราชการได้ ก็ยังมีหน้าที่ต้องจัดการต่อต้านต่อไปตามวิถีทางที่ทำได้จนถึงที่สุด จึงถือเป็นการขัดต่อหลักผู้เป็นฝ่ายในกรณีพิพาททางอาวุธจะถูกจำกัดสิทธิที่จะเลือกวิธีหรือปัจจัยที่ใช้ในการทำสงคราม ซึ่งเป็นหลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และเป็นหลักการ

²⁰ พระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พ.ศ. 2484, มาตรา 3

²¹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 5

ที่บัญญัติอยู่ในข้อ 35 ของพิธีสารฉบับที่ 1 ดังนั้นการกระทำตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้จึงอาจเป็นการละเมิดต่อกฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามพิธีสารข้างต้นด้วย

พระราชบัญญัติดังกล่าวยังได้กำหนดให้ในการปฏิบัติการต่อต้าน หรือการป้องกันมิให้ข้าศึกได้รับความสะดวกหรือประโยชน์นั้น ให้พึงถือว่าเป็นกรณีที่ข้าศึกได้บังอาจกระทำการอันไม่เป็นธรรมต่อประเทศไทย ฉะนั้นสิ่งใด ๆ ที่สามารถเป็นประโยชน์ในการทำลายข้าศึกผู้ธรรมได้แล้วย่อมชอบที่จะใช้สิ่งนั้น ๆ ได้²²

การที่ข้อบทนี้ได้ใช้คำว่า “สิ่งใด ๆ” จึงสามารถตีความได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจรวมถึงการกระทำใด ๆ ที่อาจฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามพิธีสารนี้ก็ได้อีก

เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พ.ศ. 2484 ข้างต้นจะพบว่ายังมีบทบัญญัติบางข้อที่มีได้คำนึงถึงการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามพันธกรณีของพิธีสารฉบับที่ 1 จึงมีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในส่วนนี้ โดยอาจมีการออกกฎเพิ่มเติมขึ้น โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้”

ซึ่งตามกฎหมายกระทรวงที่ออกโดยนายกรัฐมนตรีอาจกำหนดให้การกระทำใด ๆ ตามความในมาตรา 5 หรือมาตรา 6 จะต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง เป็นระยะเวลายาวนาน และรุนแรง

3) พระราชบัญญัติการเกณฑ์ช่วยราชการทหาร พ.ศ. 2530

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในการเรียกเกณฑ์ทรัพย์สินเพื่อช่วยราชการทหารโดยในเวลาไม่ปกติ คือ ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการรบหรือการสงคราม หรือในระหว่างที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก²³ สำหรับทรัพย์สินที่สามารถเรียกเกณฑ์ได้ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับสถานที่ทางธรรมชาติ คือ สถานที่พักผ่อนหรือสถานที่สร้างที่พักแรม²⁴ ซึ่งหากมีการจัดสร้างสถานที่พักผ่อนในเขตบริเวณที่เป็นพื้นที่

²² เรื่องเดียวกัน, มาตรา 6

²³ พระราชบัญญัติการเกณฑ์ช่วยราชการทหาร พ.ศ. 2530, มาตรา 4

²⁴ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 43

คุ้มครองทางสิ่งแวดล้อมแล้ว ก็อาจจะก่อให้เกิดมลภาวะต่อบริเวณดังกล่าวหรืออาจตกเป็นเป้าหมายทางทหารและอาจได้รับความเสียหายจากการถูกโจมตีได้

ดังนั้น แนวทางในการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวนี้ จึงกระทำได้โดยการออกกฎกระทรวงเพิ่มเติมขึ้น โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 ของพระราชบัญญัติที่ได้กล่าวไว้ว่า

“ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงร่วมกันเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้”

ซึ่งกฎกระทรวงที่ออกมาเพิ่มเติม อาจกำหนดให้การเกณฑ์สถานที่คุ้มครองทางธรรมชาติ อย่างเช่นอุทยานแห่งชาติ, เขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ, และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จะต้องคำนึงถึงการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมภายในบริเวณดังกล่าว โดยให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติต่าง ๆ ของกฎหมายเหล่านี้ล้วนแต่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่หรือบุคคลในการกระทำการใด ๆ ก็ได้ทั้งสิ้นเพื่อประโยชน์ทางการทหาร ซึ่งยังถือว่าเป็นการขัดต่อหลักการจำกัดสิทธิของผู้เป็นฝ่ายในกรณีพิพาททางอาวุธที่จะเลือกวิธีหรือปัจจัยที่ใช้ในการทำสงครามด้วย

ในส่วนของอนุสัญญา ENMOD นั้น เนื่องจากพันธกรณีตามข้อ 1 ได้กำหนดห้ามมิให้รัฐภาคีแต่ละรัฐใช้เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อม ที่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวาง (widespread) เป็นระยะเวลายาวนาน (long - lasting) หรือรุนแรง (severe) ในฐานะที่เป็นเครื่องมือของการทำลาย การทำให้เสียหายหรืออันตรายต่อรัฐภาคีอื่น ซึ่งหมายความว่า ผลของการกระทำจะต้องเกิดขึ้นในดินแดนของรัฐอื่นเท่านั้น ดังนั้น พันธกรณีตามอนุสัญญาในส่วนนี้จึงมิได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาปฏิบัติตามกฎหมายภายในของประเทศไทยดังที่ได้กล่าวมาแต่อย่างใด

(1.2) การตรากฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ขึ้นมาใหม่

เนื่องจากที่ผ่านมาประเทศไทยยังมิได้มีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธเลย จึงอาจมีความจำเป็นที่จะต้องออกกฎหมายอนุวัติการพิธีสารและอนุสัญญาขึ้น ซึ่งหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญก็มิได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจน แต่เมื่อพิจารณาจากถ้อยคำในมาตรา 190 วรรค 2 ของรัฐธรรมนูญแล้ว จะสังเกตได้ว่าการนำสนธิสัญญามาปรับใช้ในประเทศไทย จะต้องมีการออกกฎหมายอนุวัติการให้เป็นกฎหมายภายในเสียก่อนโดยหลักการนี้เป็นไปตามทฤษฎีทวินิยม (dualism) ที่ถือว่ากฎหมาย

ระหว่างประเทศเป็นคนละส่วนแยกออกจากกฎหมายภายใน ดังนั้นจึงต้องออกกฎหมายในรูปของกฎหมายอนุวัติการ เพื่อให้กฎหมายภายในสอดคล้องกับพันธกรณีตามพิธีสารและอนุสัญญา และประเทศไทยจะสามารถปฏิบัติตามพันธกรณีที่มิอยู่ในกฎหมายทั้งสองฉบับได้ เพราะพลเมืองในประเทศมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายแห่งรัฐอธิปไตยของตน ฉะนั้น การทำสนธิสัญญา ถึงแม้จะมีการให้สัตยาบันกันแล้ว ก็มีผลแต่ในทางระหว่างประเทศ กฎเกณฑ์ในสนธิสัญญานั้นยังไม่มีผลบังคับใช้แก่ประชาชนพลเมืองในประเทศได้²⁵ เนื่องจากหลักทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศได้ระบุไว้ในข้อ 26 และ 29 ของอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ.1969 (Vienna Convention on the Law of Treaties, 1969) ว่า

ข้อ 26 “สนธิสัญญาทุกฉบับที่มีผลใช้บังคับย่อมผูกพันภาคีแห่งสนธิสัญญานั้น และภาคีจักต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาด้วยความสุจริต”

ข้อ 29 “เว้นไว้แต่มีเจตนารมณ์เป็นอื่นโดยสนธิสัญญา หรือข้อกำหนดอื่น สนธิสัญญาจักมีผลผูกพันภายในอาณาเขตทั้งหมดของแต่ละภาคี”²⁶

ดังนั้น หากประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีในพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD ก็มีความจำเป็นที่จะต้องออกกฎหมายขึ้นมานุวัติการ ซึ่งอาจตราออกมาเป็นพระราชบัญญัติบังคับการให้เป็นไปตามพิธีสารหรืออนุสัญญา และอาจมีการออกประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับหรือคำสั่งของฝ่ายบริหารเพิ่มเติมขึ้นมา เพื่อให้กฎหมายภายในมีความสอดคล้องกับพันธกรณีในพิธีสารและอนุสัญญา และสามารถมีผลบังคับใช้ต่อประชาชนพลเมืองโดยทั่วไปได้

เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงขอเสนอตารางแสดงผลกระทบทางด้านกฎหมายของประเทศไทยจากการเข้าเป็นภาคีในพิธีสารฉบับที่ 1 ค.ศ.1977 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทบาทบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบ

²⁵ วิษณุ เครืองาม, การใช้กฎหมายระหว่างประเทศในระบบกฎหมายภายในของไทย, หน้า 119.

²⁶ Vienna Convention on the Law of Treaties, 1969

Article 26 Pacta sunt servanda

“every treaty in force is binding upon the parties to it and must be performed by them in good faith.”

Article 29 Territorial scope of treaties

“Unless a different intention appears from the treaty or is otherwise established, a treaty is binding upon each party in respect of its entire territory.”

และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าว รวมถึงการตรากฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ขึ้นมาใหม่เพื่อรองรับต่อพันธกรณีตามพิธีสารและอนุสัญญา

ตารางแสดงผลกระทบทางด้านกฎหมายของประเทศไทยจากการเข้าเป็นภาคีในพิธีสารฉบับที่ 1 ค.ศ. 1977 ในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมในทางทหารหรือในทางที่เป็นปรักษอื่นใด ค.ศ. 1976

การดำเนินการ	บทบัญญัติของกฎหมายที่ได้รับผลกระทบ	แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม
1) การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเดิม	- พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก พ.ศ. 2457 มาตรา 8 เมื่อประกาศใช้กฏอัยการศึกในตำบลใด เมืองใด มณฑลใด เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจเต็มที่ จะตรวจค้น ที่จะเกณฑ์ ที่จะห้าม ที่จะยึด ที่จะเข้าอาศัย ที่จะทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงสถานที่ และที่จะจับได้ มาตรา 14 การทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสถานที่นั้น ให้มีอำนาจกระทำดังนี้ (1) ถ้าแม่การสงครามหรือรบสู้เป็นรองราชศัตรู มีอำนาจที่จะเผาบ้าน และสิ่งซึ่งเห็นว่าจะเป็นกำลังแก่ราชศัตรู เมื่อกรมกองทหารถอยไปแล้ว หรือถ้าแม้ว่าสิ่งใด ๆ อยู่ในที่ซึ่งกีดกันการสู้รบก็ทำลายได้ทั้งสิ้น (2) มีอำนาจที่จะสร้างที่มั่น หรือดัดแปลงภูมิประเทศหรือหมู่บ้านเมือง สำหรับการต่อสู้ราชศัตรู หรือเตรียมการป้องกันรักษา ตาม	ออกข้อบังคับ ตามความในกฏอัยการศึก โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งตามข้อบังคับดังกล่าวอาจกำหนดให้การดำเนินการตามบทบัญญัติในมาตรา 8 หรือมาตรา 14 จะต้องคำนึงถึงความสำคัญของการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และห้ามมิให้ดำเนินการในลักษณะที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง เป็นระยะเวลายาวนาน และรุนแรง

การดำเนินการ	บทบัญญัติของกฎหมายที่ได้รับผลกระทบ	แนวทางในการปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม
	ความเห็นชอบของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้ทุกอย่าง	
	- พระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่ของคนไทยในเวลารบ พ.ศ. 2484 มาตรา 5 คนไทยทุกคนต้องทำการต่อต้านข้าศึกทุกวิถีทางด้วยกำลัง อาวุธ กำลังทรัพย์ หรือกำลังอื่นใดตามคำสั่งของราชการ แต่เมื่อตกอยู่ในฐานะที่ไม่สามารถทราบคำสั่งของราชการได้ ก็ต้องจัดการต่อต้านต่อไปตามวิถีทางที่ทำได้จนถึงที่สุด ถ้าไม่สามารถต่อต้านไว้ได้ ให้ทำการขัดขวางหรือก่ออุปสรรคต่าง ๆ เพื่อมิให้ข้าศึกได้รับความสะดวก และให้ทำลายเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องอุปโภค เครื่องบริโภค บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สัตว์พาหนะ และสิ่งของต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นของตน ของผู้อื่นหรือของราชการอันจะอำนวยความสะดวกให้แก่ข้าศึกนั้นเสียให้สิ้น มาตรา 6 ในการปฏิบัติการต่อต้าน หรือการป้องกันมิให้ข้าศึกได้รับความสะดวกหรือประโยชน์นั้น ให้พึงถือว่าเป็นกรณีที่ข้าศึกได้บังอาจกระทำการ อันไม่เป็นธรรมต่อประเทศไทย ฉะนั้นสิ่งใด ๆ ที่	ออกกฎกระทรวงเพิ่มเติมขึ้น โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดให้การกระทำใด ๆ ตามความในมาตรา 5 หรือมาตรา 6 จะต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง เป็นระยะเวลายาวนาน และรุนแรง

การดำเนินการ	บทบัญญัติของกฎหมายที่ได้รับผลกระทบ	แนวทางในการปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม
	สามารถเป็นประโยชน์ในการทำลายล้างผู้ก่อการร้ายได้แล้ว ย่อมชอบที่จะใช้สิ่งนั้น ๆ ได้	
	- พระราชบัญญัติการเกณฑ์ช่วยราชการทหาร พ.ศ. 2530 มาตรา 43 การเกณฑ์ในเวลาไม่ปกติอาจเกณฑ์ทรัพย์สินและแรงงานได้ดังต่อไปนี้ (1) ทรัพย์สินตามมาตรา 11 และมาตรา 12 มาตรา 11 การเกณฑ์ตามมาตรา 10 อาจเกณฑ์ทรัพย์สินได้ดังต่อไปนี้ (1) สถานที่สำหรับใช้พักผ่อนหรือสร้างที่พักแรม.....	ออกกฎกระทรวงเพิ่มเติมโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 ของพระราชบัญญัติกำหนดให้การเกณฑ์สถานที่คุ้มครองทางธรรมชาติ อย่างเช่นอุทยานแห่งชาติ, เขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ, และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในเวลาไม่ปกติ จะต้องคำนึงถึงการปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมภายในบริเวณดังกล่าว โดยให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด
2) การตรากฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ขึ้นมาใหม่	-	- พระราชบัญญัติบังคับการให้เป็นไปตามพิธีสารเพิ่มเติมอนุสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการปกป้องคุ้มครองผู้ประสบภัยจากข้อพิพาทระหว่างประเทศทางอาวุธ - พระราชบัญญัติบังคับการให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมในทางทหารหรือในทางที่เป็นปรปักษ์อื่นใด - ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับหรือคำสั่งทางฝ่ายบริหาร

(2) ผลกระทบเกี่ยวกับพันธุกรรมต่าง ๆ ทางกฎหมาย

นอกเหนือจากผลกระทบทางด้านกฎหมายแล้ว หากประเทศเข้าเป็นภาคีในพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD ประเทศไทยจะต้องมีภาระในการปฏิบัติตามพันธุกรรมทางกฎหมาย อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามพิธีสารและอนุสัญญา ดังนี้

(2.1) พันธุกรรมเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมาย

(ก) การกำหนดนโยบายหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินมาตรการระมัดระวังล่วงหน้าในการโจมตีตามข้อ 57 ของพิธีสารฉบับที่ 1 โดยจะต้องดำเนินการตรวจสอบว่าเป้าหมายในการโจมตีนั้นเป็นเป้าหมายทางทหาร มิได้เป็นพลเรือนหรือทรัพย์สินของพลเรือน ซึ่งรวมถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติด้วย นอกจากนี้ จะต้องเลือกใช้ปัจจัยและวิธีการเข้าโจมตีโดยคำนึงถึงพลเรือน และทรัพย์สินของพลเรือนให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด โดยเฉพาะการเลือกใช้อาวุธที่จะต้องคำนึงถึงความเที่ยงตรงแม่นยำและขอบเขตของวิธีการทำลายล้าง อีกทั้งต้องละเว้นจากการตัดสินใจที่จะโจมตีซึ่งอาจคาดหมายได้ว่าจะก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของพลเรือนเกินกว่าความได้เปรียบทางทหารอันได้คาดหมายไว้

(ข) การกำหนดนโยบายหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินมาตรการระมัดระวังล่วงหน้าต่อผลที่เกิดจากการโจมตี ตามข้อ 58 ของพิธีสารฉบับที่ 1 โดยเฉพาะการหลีกเลี่ยงการจัดตั้งเป้าหมายทางทหารในบริเวณที่ประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น รวมทั้งใกล้เคียงกับทรัพย์สินซึ่งได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษตามบทบัญญัติในพิธีสารซึ่งรวมถึงบริเวณพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติด้วย

(ค) ประเทศไทยจะต้องจัดตั้งสถานที่ และเขตภายใต้ความคุ้มครองพิเศษ ตามข้อ 59 และข้อ 60 ของพิธีสารฉบับที่ 1 โดยเฉพาะการกำหนดให้เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเป็นสถานที่ซึ่งไม่สามารถป้องกันตนเองได้ และเป็นเขตปลอดทหาร

(ง) การจัดตั้งที่ปรึกษาทางกฎหมายในกองทัพ โดยเฉพาะการแต่งตั้งหน่วยงานหรือพนักงานชำนาญพิเศษทางด้านสิ่งแวดล้อมประจำเหล่าทัพ เช่นเดียวกับที่ได้มีการแต่งตั้งพนักงานชำนาญพิเศษเกี่ยวกับทรัพย์สินทางวัฒนธรรมขึ้น

(จ) ประเทศไทยจะต้องมีแนวนโยบายในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธทั้งจากบทบัญญัติในพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD รวมถึงตราสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยอาจให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการ

เผยแพร่งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและสิทธิมนุษยชนที่ได้แต่งตั้งตามคำสั่งกระทรวงกลาโหมที่ 143/43 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการเผยแพร่งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและสิทธิมนุษยชนในหลักสูตรทุกระดับทางทหาร หรือให้เป็นหน้าที่ของพนักงานชำนาญพิเศษทางด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจมีการแต่งตั้งขึ้น

(ค) การกำหนดมาตรการที่จำเป็นเกี่ยวกับการห้ามและยับยั้งกิจกรรมใด ๆ ที่เป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติในอนุสัญญา ENMOD ซึ่งได้เกิดขึ้นภายในอาณาเขตของรัฐ อย่างเช่น การจัดตั้งกระบวนการตรวจสอบหรือตรวจตรา

มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวนี้ อาจมีการบัญญัติออกมาในรูปของประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับหรือคำสั่งทางฝ่ายบริหารที่ออกโดยอาศัยอำนาจของพระราชบัญญัติบังคับการให้เป็นไปตามพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD

(2.2) พันธกรณีเกี่ยวกับกลไกทางกฎหมาย

ประเทศไทยจะต้องจัดตั้งหรือกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่ในการสอบสวนข้อเท็จจริงใด ๆ ที่อ้างว่าเป็นการละเมิดหรือฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติในพิธีสารฉบับที่ 1 และทำหน้าที่ในการประสานงานกับคณะกรรมการเสาะหาข้อเท็จจริงระหว่างประเทศ หากประเทศไทยได้มีการประกาศยอมรับอำนาจของคณะกรรมการไว้ รวมทั้งดำเนินการให้ความร่วมมือแก่คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติในการสอบสวนข้อเท็จจริง ๆ ใดที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดบทบัญญัติในอนุสัญญา ENMOD โดยการจัดตั้งหรือการกำหนดหน้าที่ของหน่วยงานดังกล่าวอาจมีการบัญญัติไว้ในประกาศหรือคำสั่งทางฝ่ายบริหาร

(2.3) พันธกรณีเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

ตามพิธีสารฉบับที่ 1 ได้กำหนดพันธกรณีเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางแพ่งไว้ โดยให้ภาคีคู่พิพาทซึ่งได้กระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติในพิธีสาร จะต้องรับผิดชอบในการชดเชยค่าทดแทนตามสมควรแก่กรณี และจะต้องรับผิดชอบสำหรับการกระทำทั้งปวงซึ่งได้กระทำลงโดยบุคคลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพของตนด้วย ดังนั้น หากประเทศไทยได้ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามพิธีสารฉบับที่ 1 ประเทศไทยก็ต้องรับผิดชอบชดเชยค่าทดแทนให้กับประเทศที่ได้รับความเสียหาย

สำหรับความรับผิดตามกฎหมายภายในของประเทศไทยนั้น ประเทศไทยได้มีการกำหนดความรับผิดทางแพ่งสำหรับการทำให้สิ่งแวดล้อมได้รับความเสียหายไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ตามมาตรา 97 ที่ได้กล่าวไว้ว่า

“มาตรา 97 ผู้ใดกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการทำลายหรือทำให้สูญหายหรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของรัฐ หรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหายหรือเสียหายไปนั้น”

ความรับผิดตามมาตรา 97 นี้ ย่อมมีขึ้นหากว่าความเสียหายเกิดต่อทรัพยากรธรรมชาติหรือสาธารณสมบัติของแผ่นดินโดยไม่คำนึงถึงว่าต้นเหตุแห่งความเสียหายนั้นจะเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษหรือสิ่งอื่นใด และการที่มาตราดังกล่าวใช้คำว่า “ผู้ใด” แสดงว่าผู้ที่กระทำอาจจะเป็นพลเรือนหรือพลรบก็ได้

นอกจากนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังได้กำหนดความรับผิดทางแพ่งไว้สำหรับความเสียหายจากการทำละเมิด ตามมาตรา 420 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

การทำละเมิดตามมาตรา 420 มีข้อพิจารณาดังนี้ คือ

- 1) ผู้ใด หมายถึงบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลไม่ว่าจะเป็นพลเรือนหรือพลรบก็ได้
- 2) กระทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย การจะเป็นละเมิดนั้นจะต้องกระทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย กล่าวคือ ไม่มีอำนาจที่จะกระทำเช่นนั้นได้ตามกฎหมาย ซึ่งการใช้วิธีการหรือปัจจัยทางการสงครามจนก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง เป็นระยะเวลายาวนาน และรุนแรง และได้ส่งผลให้เกิดความเสื่อมเสียต่อสุขภาพ หรือความปลอดภัยของบุคคลใด ๆ แล้วก็ตามถือเป็นการกระทำละเมิดตามมาตรานี้ได้

สำหรับพันธกรณีเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญาในทางระหว่างประเทศนั้น พิธีสารฉบับที่ 1 ได้กำหนดให้การกระทำที่ถือว่าเป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงตามอนุสัญญาเจนีวา ค.ศ.1949 และ

พิธีสารฉบับนี้เป็นอาชญากรรมสงคราม²⁷ ในขณะที่อนุสัญญา ENMOD มิได้กล่าวเอาไว้ อย่างไรก็ตามหากประเทศไทยเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาดังกล่าว ประเทศไทยก็จำเป็นต้องมีบทกำหนดโทษทางอาญาที่เกี่ยวกับการกระทำผิดซึ่งเป็นการละเมิดบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD

ความรับผิดทางอาญานี้อาจนำมาใช้ได้ 2 แนวทางคือ

1) นำมาใช้เป็นมาตรการโดยตรง หมายถึง การกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำผิดต่อสิ่งแวดล้อมให้เป็นความรับผิดทางอาญาด้วยการกำหนดบทลงโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญาโดยตรง อย่างเช่นในประมวลกฎหมายอาญาทหาร โดยอาจกำหนดให้การกระทำความผิดเป็นความผิดฐานอาชญากรรมสงครามก็ได้

2) นำมาใช้เป็นมาตรการประกอบ หมายถึง การนำเอาบทกำหนดโทษทางอาญามาใช้กับการกระทำผิดต่อกฎหมายอื่น ๆ เช่น พระราชบัญญัติกฏอัยการศึก หรือพระราชบัญญัติการเกณฑ์ช่วยราชการทหาร เป็นต้น

สำหรับกฎหมายภายในของประเทศไทยก็ได้มีการกำหนดความรับผิดทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับการทำลายสิ่งแวดล้อมนี้ไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 คือ

“มาตรา 99 ผู้ใดบุกรุกหรือครอบครองที่ดินของรัฐโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือเข้าไปกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลาย ทำให้สูญหายหรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติหรือศิลปกรรมอันควรแก่การอนุรักษ์หรือก่อให้เกิดมลพิษอันมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่กำหนดตามมาตรา 43 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”

“มาตรา 100 ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 44 หรือตามประกาศของรัฐมนตรีตามมาตรา 45 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

²⁷ Article 85 of Additional Protocol I 1977

สำหรับกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 44 ก็คือ การกำหนดมาตรการคุ้มครองในบริเวณที่ ถูกประกาศให้เป็นเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมในมาตรา 43 อย่างเช่น การกำหนดห้ามกระทำ กิจกรรมใด ๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลกระทบในทางเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์ของพื้นที่ นั้นจากลักษณะตามธรรมชาติ หรือเกิดผลกระทบต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ซึ่งกิจกรรม ใด ๆ นี้ อาจหมายถึงการปฏิบัติการทางทหารในช่วงระหว่างการรบก็ได้ หรือการกำหนดมาตรการ คุ้มครองอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมแก่สภาพของพื้นที่นั้น ซึ่งหากมีการละเมิดต่อ มาตรการดังกล่าวนี้ก็อาจมีความรับผิดชอบในทางอาญาได้

ส่วนตามประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดความรับผิดชอบทางอาญาต่อผู้ทำลายหรือสร้าง ความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมไว้หลายลักษณะ ดังนี้

1) ความรับผิดชอบฐานทำให้เกิดอุทกภัยหรือความไม่สะดวกต่อการใช้น้ำ ซึ่งประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา 228 บัญญัติว่า

“มาตรา 228 ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้เกิดอุทกภัย หรือเพื่อให้เกิดขัดข้องแก่ การใช้น้ำซึ่งเป็นสาธารณูปโภค ถ้าการกระทำนั้นน่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคลอื่นหรือทรัพย์สินของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำผิดดังกล่าวในวรรคแรก เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่นหรือทรัพย์สินของ ผู้อื่น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่ พันบาท”

การกระทำผิดตามมาตราดังกล่าวคือ การทำให้เกิดอุทกภัย หรือเกิดขัดข้องแก่การใช้น้ำซึ่ง เป็นประโยชน์ต่อการสาธารณูปโภค ซึ่งอาจเกิดจากการใช้วิธีหรือปัจจัยทางการสงครามหรือเกิดขึ้น จากการใช้เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมก็ได้

2) ความผิดฐานเอาของมีพิษเจือปนลงไปในการอาหารหรือน้ำ ซึ่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 237 บัญญัติว่า

“ผู้ใดเอาของที่มีพิษ หรือสิ่งอื่นที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพเจือลงในอาหาร หรือในน้ำ ซึ่งอยู่ในปอ สระหรือที่ขังน้ำใด ๆ และอาหารหรือน้ำนั้นได้มีอยู่ หรือจัดไว้เพื่อประชาชนบริโภค ต้อง ระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปีและปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงสองหมื่นบาท”

ความผิดตามมาตรา²⁸คือ การเอาของมีพิษหรือสิ่งที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพเจ็บปลงในอาหารหรือในแหล่งน้ำที่ประชาชนใช้บริโภค ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้จากการใช้ปัจจัยทางการสงครามบางอย่าง อย่างเช่น การใช้อาวุธเคมี หรืออาวุธชีวภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้ความผิดทางอาญาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมยังได้ปรากฏในพระราชบัญญัติฉบับอื่น ๆ อยู่อีกเป็นจำนวนมาก อย่างเช่น พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ได้ห้ามมิให้บุคคลใดทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นอันตรายหรือทำให้เสื่อมสภาพแก่ดิน หิน กรวด หรือทราย²⁸ หรือเปลี่ยนแปลงทางน้ำหรือทำให้น้ำในลำน้ำ ลำห้วย หนอง บึง ท่วมทันหรือเหือดแห้ง²⁹ หรือยิงปืนทำให้เกิดระเบิดซึ่งวัตถุระเบิด หรือจุดดอกไม้เพลิงภายในเขตอุทยานแห่งชาติ³⁰ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ได้ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครองทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ³¹ และในพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ได้ห้ามมิให้ผู้ใดยึดถือครอบครองที่ดินหรือปลูกหรือก่อสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือตัดโค่น แผ้วถาง เผาหรือทำลายต้นไม้หรือพฤษชาติอื่นในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า³² เป็นต้น

ในสภาพความเป็นจริงแล้ว เมื่อเกิดสงครามขึ้นก็เป็นการยากที่จะหลีกเลี่ยงมิให้มีการละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายเหล่านี้ได้ ซึ่งในส่วนของเจ้าหน้าที่ทางทหารของไทยก็อาจจะอาศัยอำนาจตามกฎหมายอื่นเพื่อกระทำการใด ๆ ที่อาจขัดต่อกฎหมายเหล่านี้ได้ หรือเมื่อพิจารณาในส่วนของกองกำลังศัตรูที่ได้เข้ามาสู้รบภายในประเทศไทยก็อาจอ้างหลักการในเรื่องความจำเป็นทางทหารเพื่อมิให้ต้องรับผิดชอบในทางระหว่างประเทศได้เช่นเดียวกัน

(2.4) พันธกรณีทางด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ

ในพิธีสารฉบับที่ 1 นี้ได้กำหนดให้มีการช่วยเหลือกันในเรื่องทางอาญาในประเด็นที่มีการละเมิดอย่างร้ายแรงแห่งอนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารดังกล่าว ทั้งความช่วยเหลือในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีทางอาญา รวมถึงความร่วมมือในเรื่องของการส่งผู้ร้ายข้ามแดน

²⁸ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504, มาตรา 16(4)

²⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 16(5)

³⁰ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 16 (16)

³¹ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507, มาตรา 14

³² พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535, มาตรา 38

สำหรับความช่วยเหลือในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีทางอาญานี้ ประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ.2535 โดยให้ความช่วยเหลือในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีการสืบสวน สอบสวน ฟ้องคดี ริบทรัพย์สิน และการดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา³³ อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัตินี้มิได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับความผิดทางทหารแต่อย่างใด³⁴

ส่วนการส่งผู้ร้ายข้ามแดนนี้ ประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.2472 ซึ่งความผิดที่จะขอให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดนได้นั้นจะต้องเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาที่สามารถลงโทษได้ทั้งในประเทศที่ร้องขอและประเทศที่รับคำร้องขอ (double jeopardy)³⁵

อย่างไรก็ตาม ความช่วยเหลือกันในเรื่องทางอาญาตามที่บัญญัติไว้ในพิธีสารฉบับที่ 1 นี้ มิได้มีผลกระทบต่อพันธกรณีที่เกิดจากบทบัญญัติของสนธิสัญญา ทั้งสนธิสัญญาทวิภาคี หรือสนธิสัญญาพหุภาคี ซึ่งกำหนดหรือครอบคลุมถึงเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาดังนั้นแล้ว บทบัญญัติดังกล่าวในพิธีสารฉบับนี้จึงไม่มีผลกระทบต่อสนธิสัญญาใด ๆ ที่ว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนหรือความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางอาญา ซึ่งประเทศไทยได้ทำไว้กับประเทศอื่น ๆ

นอกจากนี้ ในสถานการณ์ซึ่งมีการฝ่าฝืนอย่างร้ายแรงต่ออนุสัญญาเจนีวาและพิธีสารฉบับนี้ ประเทศไทยยังมีพันธกรณีที่จะต้องดำเนินการร่วมกันกับรัฐภาคีอื่น ๆ ในความร่วมมือกับสหประชาชาติและในลักษณะที่สอดคล้องต่อกฎบัตรสหประชาชาติด้วย

สำหรับอนุสัญญา ENMOD ได้กำหนดพันธกรณีในการให้ความร่วมมือระหว่างรัฐภาคีไว้ โดยเป็นความร่วมมือในการใช้เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมในทางสันติ ซึ่งประเทศไทยจะต้องดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนและเข้าร่วมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมเพื่อวัตถุประสงค์ในทางสันติรวมทั้งให้ความช่วยเหลือร่วมกันกับรัฐและองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ ในความร่วมมือระหว่างประเทศทางด้านเศรษฐกิจและวิทยาศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์ การพัฒนา รวมถึงการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างสันติ นอกจากนี้ประเทศไทยยังต้องปรึกษาหารือร่วมกันกับรัฐภาคีอื่น ๆ ในการแก้ไขปัญหาใด ๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากวัตถุประสงค์และการปรับใช้บทบัญญัติของอนุสัญญา

³³ พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535, มาตรา 4

³⁴ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 9(4)

³⁵ พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2472, มาตรา 4

ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ ในทางระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมประชุมสัมมนาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ประเทศไทยก็ควรจะให้ความร่วมมือด้วยเช่นกัน เพื่อแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนากฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศอย่างจริงจัง เช่นเดียวกับการพัฒนากฎเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงขอเสนอตารางแสดงผลกระทบเกี่ยวกับพันธกรณีต่าง ๆ ทางกฎหมายที่มีผลผูกพันต่อประเทศไทยจากการเข้าเป็นภาคีในพิธีสารและอนุสัญญาดังกล่าว

ตารางแสดงผลกระทบเกี่ยวกับพันธกรณีต่าง ๆ ทางกฎหมายของประเทศไทยจากการเข้าเป็นภาคีในพิธีสารฉบับที่ 1 ค.ศ.1977 ในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุสัญญาว่าด้วยการห้ามใช้เทคนิคการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมในทางทหารหรือในทางที่เป็นปรปักษ์อื่นใด ค.ศ.1976

พันธกรณีทางกฎหมาย	การดำเนินการ	กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ภายในที่รองรับ
1) มาตรการทางกฎหมาย	1.1 การกำหนดนโยบายหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินมาตรการระมัดระวังล่วงหน้าในการโจมตีและผลที่เกิดจากการโจมตี 1.2 การกำหนดให้เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเป็นสถานที่ซึ่งไม่สามารถป้องกันตนเองได้ และเป็นเขตปลอดทหาร 1.3 การกำหนดแนวนโยบายในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในกรณีที่มีข้อพิพาททางอาวุธทั้งจากบทบัญญัติในพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD รวมถึง	ประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับหรือคำสั่งทางฝ่ายบริหารที่ออกโดยอาศัยอำนาจของพระราชบัญญัติบังคับการให้เป็นไปตามพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญาENMOD

พันธกรณีทางกฎหมาย	การดำเนินการ	กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ภายในที่รองรับ
	ตราสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 1.4 การจัดตั้งที่ปรึกษาทางกฎหมายในกองทัพ 1.5 การกำหนดมาตรการที่จำเป็นเกี่ยวกับการห้ามและยับยั้งกิจกรรมใด ๆ ที่เป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติในอนุสัญญา ENMOD	
2) กลไกทางกฎหมาย	จัดตั้งหรือกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่ในการสอบสวนข้อเท็จจริงใด ๆ ที่อ้างว่าเป็นการละเมิดหรือฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามบทบัญญัติในพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD	ประกาศหรือคำสั่งทางฝ่ายบริหาร
3) การกำหนดความรับผิดชอบ	การกำหนดให้มีความรับผิดชอบทางแพ่งและทางอาญาสำหรับการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในพิธีสารฉบับที่ 1 และอนุสัญญา ENMOD	- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ - ประมวลกฎหมายอาญา - ประมวลกฎหมายอาญาทหาร - กฎหมายสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4) การให้ความร่วมมือระหว่างประเทศ	- การให้ความร่วมมือทางอาญาตามพิธีสารฉบับที่ 1 - การให้ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมเพื่อวัตถุประสงค์ในทางสันติ และการร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาใด ๆ ที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการปรับใช้	- พระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ.2472 - ประกาศหรือคำสั่งทางฝ่ายบริหาร - แผนนโยบายแห่งรัฐ